

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 1.6.2001
KOM(2001) 291 slutlig

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

**BIDRAG TILL VÄRLDSKONFERENSEN MOT RASISM, RASDISKRIMINERING,
FRÄMLINGSFIENTLIGHET OCH INTOLERANS**

(Durban i Sydafrika den 31 augusti - 7 september 2001)

1. INLEDNING

Principen om icke-diskriminering på grund av ras är en av FN:s vägledande principer. I den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från 1948 och i andra internationella rättighetsnormer hänvisas uttryckligen till denna princip. Trots fortsatta insatser på internationell nivå förekommer rasdiskriminering fortfarande runt om i världen. FN:s generalförsamling beslutade 1997 att man senast 2001 skulle anordna en internationell konferens mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans. Beslutet avspeglar den växande oron i världen över att detta gissel breder ut sig. Beslutet innebär också ett erkännande av de utmaningar vi står inför och de möjligheter vi har att bekämpa dessa företeelser. Konferensen anordnas av kansliet för FN:s högkommissarie för de mänskliga rättigheterna och äger rum i Sydafrika i september 2001.

Vid världskonferensen mot rasism kommer man främst att inrikta sig på aktiva och konkreta insatser för att undanröja rasism, bland annat förebyggande verksamhet, utbildning, skydd och införande av effektiva åtgärder. Syftet är främst att

- granska de resultat som hittills uppnåtts i kampen mot rasism, undersöka vilka hinder som fortfarande finns och utarbeta olika sätt att undanröja dem,
- överväga hur man på ett bättre sätt kan se till att befintliga standarder tillämpas och att befintliga instrument mot rasism genomförs,
- öka medvetenheten om rasism och dess följder,
- utarbeta konkreta rekommendationer om hur man kan ge FN:s verksamhet och mekanismer ökad genomslagskraft genom att införa olika program mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans,
- studera bland annat de politiska, historiska, ekonomiska, sociala, kulturella faktorer som leder till rasism,
- utarbeta konkreta rekommendationer för att främja aktiva åtgärder på det nationella, regionala och internationella planet i syfte att bekämpa alla former av rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans, och
- utarbeta konkreta rekommendationer för att se till att FN har de ekonomiska medel och andra resurser som behövs i arbetet mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans.

Syftet med detta meddelande är att bidra till debatten vid världskonferensen. I meddelandet ges en sammanfattning av de åtgärder som redan vidtagits inom EU för att bekämpa rasism. Det visar också vad en grupp stater kan åstadkomma genom att agera tillsammans på det regionala planet. Medlemsstaterna och EU:s institutioner har visat sitt engagemang i kampen mot rasism genom att på europeisk nivå samordna sin politik och verksamhet på en rad olika områden. Medlemsstaterna har dessutom antagit bindande lagstiftning på europeisk nivå för att förbjuda rasdiskriminering, och denna kommer att införlivas i nationell lagstiftning. Förhoppningen är att de exempel på EU:s arbete som beskrivs i meddelandet inte bara skall stimulera debatten vid världskonferensen, utan även att de efter konferensen under de kommande åren skall kunna inspirera till regionala insatser mot rasism i hela världen.

Världskonferensen ger också EU möjlighet att lära av de erfarenheter som gjorts på andra håll i världen, vilket kan underlätta utarbetandet av framtida strategier och åtgärder mot rasism.

Detta meddelande bygger på ett dokument från kommissionen¹ som utarbetats som underlag för det europeiska bidraget till världskonferensen mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans. Den europeiska konferensen *All Different – All Equal: From Principle to Practice* anordnades av Europarådet och ägde rum i Strasbourg den 11-13 oktober 2000. Kommissionen har deltagit i utarbetandet av den politiska förklaringen och de allmänna slutsatser som antogs vid konferensen och har bidragit ekonomiskt till det NGO-forum som hölls den 10-11 oktober 2000.

Europeiska unionen har också varit aktivt engagerad i de förberedelser inför konferensen som gjorts i Amerika, Afrika och Asien och har bidragit med 3,6 miljoner euro till kansliet för FN:s kommissarie för de mänskliga rättigheterna för att stödja de icke-statliga organisationernas medverkan både i förberedelserna (Santiago de Chile den 5-7 december 2000, Dakar den 21-24 januari 2001 och Teheran den 19-21 februari 2001) och i själva världskonferensen. De icke-statliga organisationerna är ytterst viktiga partner i kampen mot rasism och har en väsentlig roll när det gäller att bekämpa rasism på fältet.

2. BAKGRUND: UTVECKLINGEN AV EU:S POLITIK FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER OCH MOT RASISM

Principerna om frihet, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och rättssäkerhet är grundvalen för Europeiska unionen. Alla medlemsstaterna delar dessa värderingar. Rätt till likhet inför lagen och rätt till skydd mot diskriminering är nödvändiga inslag i ett fungerande demokratiskt samhälle.

EU är en överstatlig organisation grundad på en rad olika fördrag som slutits av medlemsstaterna under de senaste 50 åren. I fördragen fastställs på vilka områden EU har befogenhet att agera. Eftersom man till en början samarbetade enbart på det ekonomiska området hade Europeiska gemenskapen inga befogenheter att agera i frågor som rörde de grundläggande rättigheterna och kampen mot rasism. Idag är situationen en annan. Skyddet för de grundläggande rättigheterna och kampen mot rasism har införlivats i fördraget, och dessa frågor beaktas även i den löpande verksamheten.

De europeiska institutionerna har sedan 1977² vid flera tillfällen förklarat att man vill värna om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, samtidigt som man fördömer alla former av intolerans, rasism och främlingsfientlighet. Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och det civila samhället har i flera år efterlyst lagstiftning mot diskriminering.

Den 23 juli 1996 togs det första stora steget i kampen mot rasism på EU-nivå, när rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar antog en resolution om Europeiska året mot rasism 1997³. Under 1997 anordnades en rad olika evenemang för att öka medvetenheten om

¹ Bidrag från kommissionen till den regionala europeiska konferensen *All Different - All Equal: From Principle to Practice* av den 17 april 2000.

² Gemensam förklaring av Europaparlamentet, rådet och kommissionen om de grundläggande rättigheterna och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, 5.4.1977 (EGT C 103, 27.4.1977, s.1).

³ EGT C 237, 15.8.1996, s. 1.

kampen mot rasism, vilket gav nya impulser till åtgärder på lagstiftningsområdet inom EU. Med temaåret som utgångspunkt antog rådet 1997 en förordning om inrättande av ett europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet i Wien. Centrumet har som främsta mål att ge EU och medlemsstaterna objektiva, tillförlitliga och jämförbara uppgifter på europeisk nivå om rasism och främlingsfientlighet.

Genom Amsterdamfördraget, som trädde i kraft i maj 1999, stärktes också bestämmelserna om de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som ligger till grund för EU (artiklarna 6 och 7 i fördraget om Europeiska unionen), samtidigt som en ny artikel 13 infördes i EG-fördraget. I artikel 6 fastställs att EU skall respektera de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Artikel 7 ger EU möjlighet att vidta åtgärder mot en medlemsstat som allvarligt och ihållande åsidosätter de grundläggande rättigheterna och friheterna. Denna möjlighet har stärkts ytterligare genom utkastet till Nicefördraget som slöts i februari 2001. Enligt artikel 13 får EU befogenhet att vidta åtgärder mot rasdiskriminering.

Inom Beijingprocessen (uppföljningen till FN:s internationella kvinnokonferens 1995) konstaterades att det finns ett samband mellan könsdiskriminering och rasism och att könsdiskriminering och alla andra former av diskriminering, särskilt rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans, fortfarande är ett hot mot kvinnors mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Kommissionen har sett till att denna aspekt beaktas i det arbete som bedrivs på europeisk nivå för att bekämpa rasism.

Kommissionen lade i november 1999 fram sina förslag om åtgärder för genomförande av artikel 13. I åtgärds paketet ingår bland annat ett förbud mot rasdiskriminering i hela EU. Lagförslaget gavs hög prioritet och antogs utan dröjsmål av rådet i juni 2000.

Parallellt med arbetet med att genomföra artikel 13 har EU även prioriterat insatser som syftar till att integrera kampen mot rasism på alla politikområden (s.k. *mainstreaming*). Hittills har detta visat sig ha särskilt god verkan när det gäller EU:s yttre förbindelser och det polisiära och rättsliga samarbetet i brottsärenden inom EU.

Det senaste tillskottet i arbetet för att stärka de grundläggande rättigheterna och principen om icke-diskriminering inom EU är Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna som proklamerades den 7 december 2000 vid Europeiska rådets möte i Nice. Syftet med stadgan är att mot bakgrund av samhällsutvecklingen och de sociala framstegen stärka skyddet av de grundläggande rättigheterna genom att göra dem mer synliga. I stadgan bekräftas de rättigheter som har sin grund särskilt i medlemsstaternas gemensamma författningstraditioner och internationella förpliktelser, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den europeiska sociala stadgan och Europeiska gemenskapens stadga om grundläggande sociala rättigheter för arbetstagare samt fördraget om Europeiska unionen, särskilt artikel 6 i detta. Med hänsyn till principen om allmängiltighet gäller de rättigheter som fastställs i stadgan (utom de som direkt rör unionsmedborgarskapet) alla människor oavsett nationalitet och bosättningsland. Följande är särskilt relevant: I artikel 1 fastställs att människans värdighet skall respekteras och skyddas, och i artikel 21 föreskrivs att all diskriminering på grund av bland annat kön, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, språk, religion eller övertygelse skall vara förbjuden.

När det gäller dessa frågor har kommissionen hela tiden beaktat hur det civila samhället kan bidra. Man är också medveten om att det ofta är en förutsättning för de resultat man vill uppnå att organisationer inom det civila samhället bidrar och att samordnade åtgärder vidtas av offentliga myndigheter och det civila samhället. Det är allmänt erkänt att dessa organisationer kan bidra till att skapa ökad delaktighet i ett demokratiskt samhälle, främst genom att de kan

nå ut till de fattigaste och minst gynnade befolkningsgrupperna och låta dem komma till tals som inte har möjlighet att använda andra kanaler. Deras särskilda kompetens och kontakter på det lokala, regionala och internationella planet kan också utnyttjas när det gäller att utarbeta politiska åtgärder och att leda, följa upp och utvärdera insatserna.

3. LAGSTIFTNING

3.1. Förbud mot rasdiskriminering

Diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung är förbjuden i alla medlemsstater, men lagstiftningens räckvidd, innehåll och genomförande varierar avsevärt. Alla medlemsstater har lagstiftat mot rasistiskt våld och uppmaning till rashat, särskilt efter antagandet av den gemensamma åtgärden mot rasism och främlingsfientlighet av den 15 juli 1996 (se punkt 3.2.2). I några medlemsstater har principen om icke-diskriminering skrivits in i konstitutionen, och i vissa fall har individen rätt till rättslig prövning. En rad medlemsstater har också antagit särskild lagstiftning med möjlighet till rättslig prövning i syfte att förbjuda vissa typer av diskriminering i arbetslivet. I andra länder har man reglerat andra frågor som rör det dagliga livet, till exempel tillgång till varor och tjänster samt utbildning.

Kommissionen antog den 25 november 1999 – två månader efter att den tillträdde – en rad förslag till åtgärder mot diskriminering⁴ för att genomföra den nya artikel 13 i EG-fördraget. Bland förslagen ingick ett utkast till direktiv om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung som antogs av rådet den 29 juni 2000. I direktivet fastställs bindande ramar för ett förbud mot rasdiskriminering i hela EU. Av direktivet framgår att EU skall stå för ett starkt försvar av kvinnors mänskliga rättigheter och att man är medveten om att diskriminering på grund av etniskt ursprung kan påverka kvinnor och män på olika sätt. Direktivet skall ha genomförts i nationell lagstiftning senast den 19 juli 2003.

I direktivet definieras begreppen direkt och indirekt diskriminering, och ett förbud införs mot diskriminering när det gäller anställning, social trygghet, sociala förmåner, utbildning och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster. Enligt direktivet skall alla som anser sig ha utsatts för diskriminering ha tillgång till administrativa eller rättsliga förfaranden så att de kan hävda sina rättigheter, samtidigt som lämpliga åtgärder kan vidtas mot dem som diskriminerar. För att stärka de förfördelades ställning övergår enligt direktivet bevisbördan till svaranden, samtidigt som alla som utsatts för diskriminering får möjlighet att söka stöd hos föreningar. Dessutom införs genom direktivet förbud mot rasrelaterade trakasserier på de områden som omfattas av direktivet och mot repressalier mot personer som har utnyttjat sina rättigheter enligt direktivet.

Dessutom krävs i direktivet att alla medlemsstater skall inrätta ett eller flera fristående organ med uppgift att främja principen om lika behandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung. Direktivet bygger på de rekommendationer som ges i FN:s modell för nationell lagstiftning, som är ett vägledningsdokument till ländernas regeringar för att

⁴ Bland åtgärderna ingår ett direktiv som rör arbetslivet med ett förbud mot diskriminering på de grunder som anges i artikel 13 utom kön (rådets direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet av den 27 november 2000), ett direktiv mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung när det gäller anställning, social trygghet, utbildning samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster (rådets direktiv 2000/43/EG om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung av den 29 juni 2000, samt en handlingsplan mot diskriminering (rådets beslut 2000/750/EG om inrättande av gemenskapens handlingsprogram mot diskriminering (2001-2006) av den 27 november 2000).

underlätta införandet av ytterligare lagstiftning mot rasdiskriminering. Dessa organ skulle ha som främsta uppgift att stödja dem som utsatts för diskriminering, att genomföra undersökningar om diskriminering samt att publicera rapporter och ge rekommendationer i frågor som rör diskriminering på grund av ras och etniskt ursprung.

I direktivet fastställs en rad minimikrav. Medlemsstaterna får därför anta eller bibehålla bestämmelser som är mer gynnsamma när det gäller att upprätthålla principen om lika behandling av personer. Medlemsstaterna får också vidta aktiva åtgärder för att ge mindre gynnade rasgrupper och etniska grupper en starkare ställning.

3.2. Samarbete mot rasistiska brott

En gemensam åtgärd⁵ mot rasism och främlingsfientlighet antogs den 15 juli 1996 på grundval av artikel K.3 i Fördraget om Europeiska unionen. Huvudsyftet är att skapa ett effektivt rättsligt samarbete mellan medlemsstaterna när det gäller att bekämpa rasism och främlingsfientlighet. I den gemensamma åtgärden framhålls att man måste förhindra att de som begår dessa överträdelser drar fördel av det faktum att överträdelserna behandlas olika i olika medlemsstater genom att de kan förflytta sig från ett land till ett annat för att undgå åtal. Därför ingår en förteckning över rasistiska beteenden som medlemsstaterna gemensamt beslutat att göra straffbara.

En rapport om utvärderingen av den gemensamma åtgärden som publicerades i april 1998 visar att de beteenden som avses i den gemensamma åtgärden redan hade gjorts straffbara eller att medlemsstaterna var i färd med att granska den nationella lagstiftningen för att införa ett förbud mot denna typ av beteenden. I rapporten konstateras dock att det finns utrymme för ytterligare åtgärder. Ännu en rapport om genomförandet av den gemensamma åtgärden från 1996 är under utarbetande. Enligt kommissionens arbetsprogram för 2001 kommer man att lägga fram ett förslag om att omvandla den gemensamma åtgärden till ett rambeslut och föra in eventuella ändringar i detta dokument.

3.3. Frågor som rör invandring och asyl

Kommissionen lade i december 1999 fram ett förslag till direktiv om rätt till familjeåterförening⁶, eftersom familjeåterförening betraktas som en förutsättning för att man på ett bra sätt skall kunna integrera icke-EU-medborgare som är legalt bosatta i medlemsstaterna. Rätten till familjeåterförening följer av behovet att skydda familjen som den naturliga och grundläggande enheten i samhället, enligt den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och de internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter och om ekonomiska och sociala rättigheter från 1966. Denna rätt följer också av rätten till respekt för familjelivet, som föreskrivs särskilt i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna från 1950 och EU:s stadga. Utkastet till direktiv diskuteras nu inom rådet.

I maj och september 2000 och i mars och april 2001 lade kommissionen fram förslag till direktiv om tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer⁷, om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för att bevilja eller återkalla flyktingstatus⁸,

⁵ 96/443/RIF: Rådets gemensamma åtgärd av den 15 juli 1996 på grundval av artikel K.3 i Fördraget om Europeiska unionen om åtgärder mot rasism och främlingsfientlighet, EGT L 185, 24.7.1996, s. 5.

⁶ KOM (1999) 638 slutlig, 1.12.1999.

⁷ KOM (2000) 303 slutlig, 24.5.2000.

⁸ KOM (2000) 578 slutlig, 20.9.2000.

om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares rättsliga ställning⁹ respektive om miniminormer för mottagande av asylsökande i medlemsstaterna¹⁰. Alla direktiven innehåller särskilda bestämmelser om icke-diskriminering vid genomförandet av bestämmelserna i direktiven, särskilt i fråga om ras, etniskt ursprung och religion. Kommissionen utfärdade i november 2000 två viktiga politiska dokument¹¹ – ett meddelande om ett gemensamt asylförfarande och en enhetlig status giltig i hela unionen för dem som beviljas asyl samt ett meddelande om en invandringspolitik för gemenskapen. I dessa dokument framhålls det att politiken på dessa områden måste vara starkt präglad av den lagstiftning som införts och de insatser som gjorts i kampen mot rasism, främlingsfientlighet och diskriminering.

4. INTEGRERING AV KAMPEN MOT RASISM

4.1. Bakgrund

Kommissionen har med anledning av Europeiska året mot rasism 1997 och antagandet av en handlingsplan 1998¹² strävat efter att genomföra en enhetlig strategi för att integrera kampen mot rasism på alla gemenskapspolitiska områden (s.k. *mainstreaming*).

En arbetsgrupp bestående av representanter för olika avdelningar inom kommissionen gör nu en utvärdering av EU:s politiska åtgärder och program, och arbetar med att identifiera olika sätt att se till att dessa politiska åtgärder får ökad genomslagskraft i kampen mot rasism. Denna strategi har lett till goda resultat för en rad olika gemenskapspolitiska åtgärder och program.

4.2. Sysselsättningspolitik

Att främja sysselsättningen är nödvändigt för den ekonomiska och sociala sammanhållningen i samhället och således även för arbetet med att motverka förhållanden som kan utgöra en grogrund för rasism och rasmotsättningar. Den sysselsättningsstrategi som EU tillämpat sedan 1997, vars mål är att uppnå en hög sysselsättning för arbetstagare av alla kategorier, är därför ett viktigt vapen i kampen mot rasism. Det konkreta bidraget till detta på EU-nivå är *sysselsättningsriktlinjerna*.

Sedan 1999 har principen om icke-diskriminering i arbetslivet tillämpats på sysselsättningsriktlinjerna. Detta innebär att medlemsstaterna skall ägna särskild uppmärksamhet åt de behov som etniska minoriteter och andra mindre gynnade grupper eller personer har. De skall också utarbeta lämpliga proaktiva och förebyggande åtgärder för att göra det lättare för dessa grupper att komma in på arbetsmarknaden.

4.3. Politiken för yttre förbindelser

Att värna om och främja de mänskliga rättigheterna – och bekämpa rasism – är ett väsentligt inslag i EU:s yttre förbindelser. Kommissionens meddelande om Europeiska unionens roll i arbetet för att främja mänskliga rättigheter och demokratisering i tredje land¹³, som nyligen antagits, är i huvudsak inriktat på att utarbeta en enhetlig strategi på detta område när det

⁹ KOM (2001) 127 slutlig, 13.3.2001.

¹⁰ KOM (2001) 181 slutlig, 3.4.2001.

¹¹ KOM (2000) 755 och 757 slutlig, 22.11.2000.

¹² KOM (1998) 183 slutlig, 25.3.1998.

¹³ KOM (2001) 252, 8.5.2001.

gäller EU:s externa bistånd. I meddelandet behandlas särskilt kampen mot rasism och främlingsfientlighet.

När det gäller EU:s utvidgning fäster man stor vikt vid de åtgärder som kandidatländerna vidtar för att bekämpa rasism och skydda minoriteter. Vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn 1993 fastställdes en rad politiska kriterier som kandidatländerna måste uppfylla: de måste ha "*stabila institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter*". Kommissionen gör varje år en utvärdering för att ta reda på i vilken utsträckning de olika kandidatländerna uppfyller Köpenhamnskriterierna och undersöker bland annat hur snabbt EU-lagstiftningen införs. Som EU-medlemmar måste dessa länder ha genomfört all relevant lagstiftning, till exempel direktivet om lika behandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung. När det gäller kandidatländerna i Centraleuropa är det främst romernas situation som har lyfts fram i lägesrapporterna.

Enligt de partnerskaps- och samarbetsavtal som slutits med alla oberoende stater i f.d. Sovjetunionen (utom Tadzjikistan) skall EU stödja en demokratisk utveckling och rättssäkerheten i dessa länder. I detta ingår även åtgärder för att bekämpa rasism. Kommissionen kommer genom den *gemensamma strategin för Ryssland*, som antogs av EU 1999 i syfte att befästa demokrati och rättssäkerhet i landet, att stödja Rysslands ansträngningar för att uppfylla sina åtaganden i fråga om de mänskliga rättigheterna, särskilt gentemot internationella organ som Europarådet, FN och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Kommissionen kommer också att främja gemensamma insatser av EU och Europarådet när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna och rättssäkerhet i Ryssland.

EU:s utvecklingspolitik stöder åtgärder för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. I meddelandet "*Demokratisering, rättsstat, respekt för de mänskliga rättigheterna och god förvaltning av offentlig verksamhet*"¹⁴ från 1998 framhålls att de mekanismer som krävs för en dynamisk utveckling mot demokrati motsvarar icke-diskrimineringskriterierna och garanterar delaktighet och jämlikhet för alla samhällsskikt. EU har också vidtagit åtgärder för att skydda särskilt utsatta grupper. Dessa åtgärder beskrivs i rådets resolution om urbefolkningar inom ramen för gemenskapens och medlemsstaternas utvecklingssamarbete¹⁵ från 1998 som visar den politiska viljan att agera samt i det arbetsdokument med riktlinjer för ett verksamhetsprogram som kommissionen antog i maj 1998¹⁶. En lägesrapport om genomförandet av rådets resolution är under utarbetande och kommer att antas i slutet av 2001.

4.4. Program som tillhandahåller ekonomiskt stöd

Det finns en rad olika EU-program som tillhandahåller ekonomiskt stöd för åtgärder på olika områden. Kampen mot rasism har integrerats i ett betydande antal program – från de särskilda programmen mot diskriminering till de mer allmänna programmen inom utbildning och forskning.

¹⁴ KOM (1998) 146 slutlig, 12.3.1998.

¹⁵ Rådets resolution av den 30 november 1998.

¹⁶ KOM (1998) 773 slutlig.

Gemenskapens handlingsprogram mot diskriminering

Gemenskapens handlingsprogram mot diskriminering för perioden 2001-2006 stöder projekt som syftar till att förebygga och bekämpa diskriminering på grund av bland annat ras eller etniskt ursprung samt religion eller övertygelse. Programmet har en budget på omkring 100 miljoner euro och är inriktad på tre områden. Det första avser analys och utvärdering i syfte att skapa en klar bild av orsakerna till diskriminering och fastställa de bästa metoderna för att bekämpa diskriminering. Det andra området gäller uppbyggnad av kapaciteten när det gäller att motverka diskriminering genom att uppmuntra organisationer i olika länder att utbyta information och bra metoder samt genom att stödja europeiska nätverk för icke-statliga organisationer som är aktiva i kampen mot diskriminering. Det tredje området avser ökad medvetenhet om kampen mot diskriminering.

Gemenskapsinitiativet Equal

Gemenskapsinitiativet Equal (2000-2006) har inom ramen för den europeiska sysselsättningsstrategin till uppgift att genom det transnationella samarbetet bekämpa diskriminering och ojämlikhet av alla slag i arbetslivet. Inom Equal beaktas också asylsökandes särskilda behov. För perioden 2000-2006 har omkring 2 847 miljoner euro reserverats för finansiering av en rad strategiska projekt på transnationell nivå och för utarbetande av slutsatser och rekommendationer på europeisk nivå som gör det möjligt att på ett mer effektivt sätt bekämpa diskriminering och ojämlikhet i arbetslivet.

Programmet för genomförande av gemenskapens ramstrategi för jämställdhet (2001-2005)

I gemenskapens ramstrategi för jämställdhet och det program som antagits för att genomföra denna ingår att se till att kvinnors mänskliga rättigheter respekteras. I programmet sätts jämställdhet i det civila samhället i samband med de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna för såväl kvinnor som män, oavsett ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse. Jämställdhet i det civila samhället är dessutom ett de fem samverkande insatsområdena i programmet. Kommissionen skall också uppmärksamma och stödja informationsåtgärder som främjar ökad delaktighet särskilt för de kvinnor som utsätts för diskriminering på flera grunder, till exempel invandrarkvinnor och kvinnor från etniska minoriteter. Programmet kommer att finansiera insatser som syftar till att främja att kvinnors mänskliga rättigheter erkänns, genomföra rättigheterna till lika möjligheter och stärka kampen mot könsrelaterat våld och handel med kvinnor.

Stöd till flyktingar

Rådet har på förslag av kommissionen inrättat en *europeisk flyktingfond*. Syftet är att tillhandahålla ekonomiskt stöd för mottagande, integrering och frivillig hemsändning av personer som behöver internationellt skydd. För att stödja de insatser som görs av medlemsstaterna när det gäller att ta emot flyktingar och fördrivna personer och hantera konsekvenserna av dessa insatser kommer Europeiska flyktingfonden att underlätta tillämpningen av Genèvekonventionen från 1951 i fråga om flyktingars ställning och bidra till att garantera rätten att söka och åtnjuta fristad från förföljelse enligt artikel 14 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Samarbete i polisiära och rättsliga frågor

Genom *Grotius* – en gemensam åtgärd som syftar till att inrätta ett program med stimulansåtgärder och utbyte för jurister – har man under perioden 1996-2000 finansierat

kurser i frågor som rör rasism och främlingsfientlighet för domare och åklagare. Exempel är seminariet om kampen mot rasism i rättskipningen 1999 och seminariet i Stockholm den 11-15 februari 2001 där man undersökte olika sätt att öka möjligheterna att bekämpa brott med rasistiska och främlingsfientliga motiv i medlemsstaterna.

Externa program

En rad olika projekt som rör kampen mot rasism och främlingsfientlighet finansieras inom Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter. Rådets förordningar 975/99 och 976/99 om de mänskliga rättigheterna, som är den rättsliga grunden för initiativet, avser människor som utsätts för diskriminering och stöd till "*minoriteter, etniska grupper och ursprungsbefolkningar*". Dessa förordningar syftar också till att "*främja lika möjligheter och lika behandling, inbegripet åtgärder för att bekämpa rasism och främlingsfientlighet*". Under 1999 och 2000 var kampen mot rasism och främlingsfientlighet ett prioriterat område i fråga om finansiering, och det var mot bakgrund av detta som man fattade beslutet att bidra ekonomiskt till den process som leder fram till världskonferensen. I det meddelande om de mänskliga rättigheterna som nyligen antogs fastställs att kampen mot rasism och främlingsfientlighet riktad mot minoriteter och ursprungsbefolkningar skall prioriteras vid genomförandet Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter, både under 2002 och på medellång sikt.

Inom ramen för föranslutningsstrategin ges ekonomiskt stöd genom *Phare*-programmet för att hjälpa kandidatländerna att förbereda sig inför anslutningen till EU enligt de prioriteringar som fastställts på grundval av de regelbundna lägesrapporterna. För att se till att Köpenhamnskriterierna uppfylls har betydande medel anslagits till en rad olika projekt som syftar till att förbättra romernas situation i de centraleuropeiska kandidatländerna. Projekten avser områdena ökad medvetenhet, utbildning, inkomstbringande verksamhet och åtgärder mot diskriminering. I de baltiska staterna har *Phare*-programmet stött insatser för att integrera icke-medborgare.

Genom *Tacis*-programmet, som riktar sig till de nya oberoende staterna och Mongoliet, främjas utvecklingen av vänskapliga och gynnsamma ekonomiska och politiska förbindelser mellan EU och de berörda partnerländerna. Programmet syftar till att stödja dessa länders initiativ för att bygga samhällen på grundval av respekt för politiska friheter samt ekonomiskt välstånd. Projekt som syftar till att främja och skydda minoriteters rättigheter och till att bekämpa diskriminering stöds genom *Tacis demokratiseringsprogram*.

Initiativ mot rasism har också fått stöd genom fortsatta insatser för återuppbyggnad av republikerna i f.d. Jugoslavien. På bredare basis är kommissionen också en viktig bidragsgivare när det gäller de projekt som startats enligt stabilitetspakten för sydöstra Europa. En av arbetsgrupperna för stabilitetspakten är särskilt inriktad på de mänskliga rättigheterna, minoriteter och interetniska relationer i Balkanregionen.

Utbildnings- och ungdomsprogrammen

På områdena utbildning, yrkesutbildning och ungdom är gemenskapsprogrammen *Sokrates*, *Leonardo da Vinci* och *Ungdom* de viktigaste redskapen för att överföra grundläggande europeiska värderingar som demokratiprincipen och respekten för andra. Genom att finansiera projekt som föreslås av aktörerna själva kan dessa program ge universitet och högskolor, lärare, pedagoger och föreningar möjlighet att genomföra transeuropeiska insatser mot rasism och främlingsfientlighet. På grundval av dessa erfarenheter har kampen mot rasism och

främlingsfientlighet även valts ut som ett prioriterat område för den nya generationen program för perioden 2000-2006. Även kandidatländerna får delta i dessa gemenskapsprogram.

Forskning

Det femte ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling (1998/2001) innehåller, inom nyckelåtgärden "att förbättra den socioekonomiska kunskapsbasen", en analys av främlingsfientlighet, rasism och migration i Europa och de konsekvenser dessa företeelser får för ekonomisk utveckling, social integration och social trygghet.

5. UTVÄRDERING, ÖVERVAKNING OCH ANALYS

5.1. Europeiska kommissionen

Kommissionen ansvarar för att se till att de principer som föreskrivs i fördragen och i annan gemenskapslagstiftning respekteras till fullo i hela EU. Respekten för de grundläggande rättigheterna och friheterna är en självklar del av gemenskapslagstiftningen, vilket nyligen bekräftades genom Amsterdamfördraget. När perioden för genomförande av direktivet mot rasdiskriminering har avslutats den 19 juli 2003 kommer kommissionen också att ha till uppgift att se till att medlemsstaterna uppfyller sina skyldigheter enligt direktivet. Kommissionen kommer även i framtiden att ägna denna aspekt stor uppmärksamhet i det löpande arbetet och i övervakningen av hur gemenskapslagstiftningen i allmänhet tillämpas i medlemsstaterna.

5.2. Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet

Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet samlar in, registrerar och analyserar uppgifter, bedriver forskning och genomför undersökningar samt utarbetar metoder för att förbättra uppgifternas jämförbarhet, objektivitet och tillförlitlighet på europeisk nivå. Centrumet kan avge yttranden till gemenskapen och medlemsstaterna och publicerar varje år en rapport som omfattar både den egna verksamheten och situationen i medlemsstaterna när det gäller rasism och främlingsfientlighet. De uppgifter som samlas in och de vetenskapliga undersökningar som genomförs i fråga om rasism och främlingsfientlighet avser dessa företeelsers räckvidd och utveckling samt deras orsaker och konsekvenser. Man inriktar sig särskilt på frågor som rör fri rörlighet för personer, information och medier, utbildning och ungdom, socialpolitik, fri rörlighet för varor samt kultur.

Centrumet har också inrättat ett europeiskt nätverk för information om rasism och främlingsfientlighet (Raxen) bestående av forskningscentrum, icke-statliga organisationer och specialiserade organ.

Kommissionen har under 1999 lagt fram förslag om möjligheten att utvidga samarbetet mellan centrumet och kandidatländerna. Kommissionen undersöker nu om det är möjligt att skapa ett informellt samarbete med kandidatländerna när det gäller utbyte av erfarenheter, kunskaper och bra metoder.

5.3. Extern utvärdering och övervakning

Det är viktigt att en oberoende utvärdering görs av EU:s politiska riktlinjer och åtgärder, särskilt för att man skall kunna se till att de åtgärder som vidtas mot rasism är effektiva. Extern utvärdering är ett viktigt krav i all verksamhet och alla projekt som stöds genom de

ovan beskrivna EU-programmen. Detta gäller även kommissionens verksamhet – 2000 gjordes till exempel en oberoende utvärdering av kommissionens *mainstreaming*-politik. Under 2001 görs dessutom en oberoende utvärdering av den verksamhet som bedrivs av Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet.

En del av handlingsprogrammet mot diskriminering (se ovan) ägnas åt övervakning, analys och utvärdering av diskriminering och av de metoder som används för att bekämpa diskriminering i medlemsstaterna. Detta kommer att ge experterna möjlighet att påverka utarbetandet av effektiva metoder för att bekämpa diskriminering.

Man bör även tänka på att individer har en roll i övervakningsarbetet och när det gäller att se till att lagstiftningen tillämpas på ett riktigt sätt inom EU. När direktivet mot rasdiskriminering träder i kraft 2003 kommer alla som är bosatta inom EU att kunna åberopa sina rättigheter enligt direktivet i nationella domstolar.

6. SLUTSATSER

Kommissionen uppmanar de stater som deltar i världskonferensen att beakta det arbete som utförts inom EU för att bekämpa rasism och att överväga hur man i framtiden kan genomföra liknande initiativ på andra håll i världen. Kommissionen vill erinra om de rekommendationer som lades fram vid den regionala europeiska konferensen i Strasbourg i oktober 2000 (se bilagan). Dessa kan användas som underlag till den förklaring och det handlingsprogram som antas i Durban i september 2001.

REKOMMENDATIONER

1. Att alla stater som deltar i världskonferensen väljer en kombinerad strategi mot rasism och främlingsfientlighet som innebär att man integrerar kampen mot rasism i utformningen och genomförandet av alla relevanta politiska åtgärder och program, samtidigt som man även i fortsättningen bedriver särskilda program för att bekämpa diskriminering och dela med sig av bra metoder.
2. Att staterna upprätthåller och stärker dialogen med de icke-statliga organisationerna och arbetsmarknadens parter och öka deras engagemang när det gäller att utforma och genomföra politiska åtgärder och program för bekämpning av rasism och främlingsfientlighet.
3. Att alla stater som ett viktigt inslag i strategin mot rasism och främlingsfientlighet utarbetar särskilda politiska riktlinjer som främjar ett aktivt deltagande från värdlandets sida och respekt för kulturell mångfald i syfte att underlätta integreringen av invandrare inte bara på det ekonomiska området, utan även i det sociala, kulturella och politiska livet.
4. Att alla stater vidtar konkreta åtgärder för att få bort rasdiskriminering och istället främja lika behandling i arbetslivet och integrering av diskriminerade grupper, särskilt genom att stödja innovativa åtgärder som vidtas av offentliga myndigheter, arbetsmarknadens parter och det civila samhället.
5. Att alla stater åtar sig att säkerställa att alla kan få tillgång till utbildning på grundval av respekt för den språkliga mångfalden, att initiativ tas för att se till att kampen mot rasism och främlingsfientlighet införs i läroplanen för grundskola och gymnasium, att alla stater åtar sig att eliminera rasism i medierna, att alla stater vidtar kulturpolitiska åtgärder mot rasism, att alla stater vidtar åtgärder för att bekämpa rasism inom idrotten, att alla stater ansluter sig kring riktlinjer om information för att göra medborgarna uppmärksamma på farorna med rasism och främlingsfientlighet.
6. Att alla stater reserverar en viss andel av den nationella forskningsbudgeten för forskning på detta område.
7. Att de stater som deltar i konferensen systematiskt integrerar kampen mot rasism och främlingsfientlighet i utrikespolitiken och i politiken för de mänskliga rättigheterna.
8. Att de stater som deltar i världskonferensen säkerställer ett rättsligt skydd giltigt för alla mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung och ser till att det finns ett oberoende organ enligt FN:s och Europarådets rekommendationer.
9. Att alla stater som deltar i världskonferensen ser till att den nationella straffrätten innehåller effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder mot rasistiskt och främlingsfientligt beteende samt att de löpande granskar lagstiftningen och vid behov lägger fram specifika förslag för att stärka lagstiftningen.